

Noteringar från webbmötet Lyft låglandsleden för besökaren med naturvägledning

26 september 2023

Webbmötet hölls av SLU Centrum för naturvägledning (CNV) på uppdrag av Naturvårdsverket.

Inspiration

Naturvägledning syftar till kunskap om och känsla för natur och kulturmiljöer. CNV är ett kunskapscentrum och mötesplats för naturvägledning.

Inledningsvis berättade CNV om

- naturvägledning på leder
- resultat från övning på nationell träff i Trollhättan
- inspirerande exempel naturvägledning på leder.

CNV:s sidor för stigar och leder: www.slu.se/nvl-stigar

CNV:s sidor för planering av naturvägledning: www.slu.se/nvl-planering

Publikationer om naturvägledning: www.slu.se/nvlpubl

Gå gärna in på www.slu.se/cnv och skriv upp dig för CNV:s nyhetsmejl.

Kontakt med CNV cnv@slu.se

Erfarenhetsutbyte

Under webbmötet delade deltagarna sina **tankar om att kommunicera om natur- och kulturvärden kring leder. Hur kan naturvägledningen utvecklas? Dela utmaningar, önskemål och tips med varandra.**

Först fick de prata i mindre grupper och sedan lyftes samtalet till alla deltagare.

Anteckningar från samtalen visar följande sammantaget.

Grunderna

Grundläggande är bra markeringar och spänger.

Var ute i god tid

Vara ute i god tid för att kunna få klart allt inför säsong

Utveckling tar lätt lång tid.

Bedöm och kvalitetssäkra den naturvägledning som redan finns

Region Örebro: Vad är fortfarande relevant? Finns massor med naturvägledning efter Bergslagsleden men behöver ses över och utvärderas, vilka bör fortsatt finnas kvar på webbplatser och i terrängen? Stort arbete att uppdatera i terrängen.

Härnösands kommun jobbar med att kvalitetssäkra den information som finns ute i naturen.

Lär känna besökarna/vandrarna

Vad efterfrågar de och var gör anordningar bäst nytta?
Målgruppsanalys tar längre tid

Att mäta besökare i realtid för att de som är sugna på att ta sig ut kan få information om hur många som är ute just nu och var andra besökare befinner sig.

Skillnad på att arbeta med långa och korta leder

Variationen av leder är stor och har olika berättelser att erbjuda till olika målgrupper.

Nå besökarna/vandrarna innan de kommer till leden

Hur blir besökaren förberedd innan man kommer ut på lederna, digital information?

Hur presenterar man information om en led innan man går ut?

Upplandsleden: Det finns ingen given början på leden inom Görvälns naturreservat - hur leder man besökarna dit?

Vad man vill lyfta fram längs leden

Berättelser längs en led kan berättas på olika sätt.

Kulturen engagerar och intresserar och värdet att lyfta och berätta om det är stort.

Vad är möjligt att lyfta fram längs en tänkt led, för att göra leden mer intressant? Och hur gör man det på ett bra sätt utan att det ska sättas upp skyltar överallt.

Hur lyfter man fram kulturvärden som finns längs leden?

Utmaning att hitta en bra bredd på skyltar, t.ex. Både information om natur, kultur, historia m.m.

Vilken nivå ska man lägga sig på?

Att med information föra naturens röst/talan. Kan vi skapa eftertanke och förståelse för en plats genom att utgå ifrån naturens/platsens behov och röst?

Källor för fakta till naturvägledning

Arbetar med skyltar idag. Tips att plocka information från [Fornsök](#).

Västkuststiftelsen har fysiska skyltar längs lederna som kommunerna sköter om, informationen kommer från kulturmiljöenheten på Västra Götalandsregionen.

Var längs leden ha naturvägledning?

Vi ser att besökarna vill ha kort och relevant information om platsen dom är på just nu efter leden. Inte mycket generell information vid ledstarten.

I Sotenäs kommun finns det planer på att ta fram naturvägledning till platser där det finns välbesökta utegym, mulleskog och liknande saker som ändå lockar besökare. Lyfta djur och natur där. Utegym skulle kunna bli som någon form av entré.

Val av metod för naturvägledning

Att lära genom att levandegöra och vistas i naturen, lyfta naturens berättelser.

Hur göra man om inte ska använda skyltar?

Fysiska skyltar är svårare att hålla uppdaterade och i bra skick.

Viktig frågeställningen att väga mellan digital och fysisk naturvägledning. Ofta vill man att besökaren inte ska använda mobiltelefonen så mycket, utan istället interagera med platsen och naturen. Hur kan man kommunicera med besökarna utan att de använder mobilen? Inkludera besökare utan att de använde mobilen.

Upplever ni att vi blir mer och mer digitala, eller är efterfrågan på papperskartor, foldrar och annat print fortfarande stor?

Lärandeled som ex skolskog.

Många besökare vill inte uppleva för mycket skyltar utan vill kunna upptäcka själva. Det är också viktigt att tänka på. Är det framförallt på stickspår till sevärdheter som man bör ha skyltar om sevärdheter?

Tänk efter var skylten ska stå. Sätt inte skylten i vägen för sevärdheten.

Det finns en miljöaspekt med print som blir engångsprodukt.

CNV:s webbsidor om naturvägledningsmetoder: www.slu.se/nvl-metoder

CNV:s webbsidor om digitala metoder: www.slu.se/digital-nvl

Satsa på kvalitet

Satsa på kvalitet i framtagandet av skyltar både i material och i utformning.

Kvalitetssäkring?

Inom ramen för samverkansplattformen Prisma Västra Götaland erbjuds en rad utbildningar i förmedling av natur och kulturarv, för föreningar och besöksmål. I planerna finns en grundkurs i interpretation samt kurser i guidning och att skriva texter till exempelvis skyltar.

Våga tänka nytt och testa i tidigt skede, hur tas det här budskapet emot? Ger det önskvärd effekt? Vad säger besökaren?

Tips tas gärna emot för enkel och tidsmässigt hållbara lösningar till naturvägledning. Blekta skyltar, uppdaterade webbsidor osv är lite tråkigt.

I Dalarnas län jobbar länsstyrelsen för att höja kvaliteten i upplevelse och berättelse, t ex via skyltar. Det är få av lederna som har skyltning om platsens berättelser. En samling med goda exempel efterfrågas, t ex i Ramverket.

Av alla exempel som lyfts på webbmötet, kan man se några resultat i bättre önskade beteenden på plats, ökad förståelse och respekt för naturen mm? Finns det något exempel som har fungerat bättre?

När det har prototyper av naturvägledning har testats mot testgrupp - finns några generella slutsatser ni gjorde? Om vad målgrupperna gillade och inte.

CNV:s webbsida om utvärdering av naturvägledning:

www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-naturvagledning/naturvagledning/verktyg/planering/utvardering

CNV:s webbsidor om planering av naturvägledning: www.slu.se/nvl-planering

Naturvägledning via mobiltelefoner

Naturkartan är ett hjälpmedel att få ut information till vandrare.

Naturkartan är ett bra verktyg

Digital naturvägledning, bland annat via Naturkartan.

På ett ställe på Bergslagsleden finns taktill karta efter slinga för syn- och hörselskadade t ex. Man får känna sig fram. Provat med film för en rundslinga med teckentolk. Även QR-kod är gjord taktill. Det har inte följts upp hur det har fungerat.

Härnösands kommun använder Story maps. Man kan den via QR-kod. Appen visar en presentation (som en Powerpoint-presentation) som man kan använda för att berätta om platsen. Härnösand har använt den på berget Vårdkasen varifrån man ser olika toppar. Med hjälp av appens 360-gradersbild kan man se vad topparna heter, då de finns med på kartbilden man ser. Appen kan också användas innan och efter besöket. Kommunen har en GIS-medarbetare som kan sköta och utveckla appen in house. Så här ser det ut om man följer QR-koden på Vårdkasen. <https://storymaps.arcgis.com/stories/12dcad032e8345208d811b4c9bd89d60>

Filmer och QR-koder.

Kan vara problem med audioguider på olika platser.
QR koder kräver uppkoppling. Vilket inte alltid finns.

[UsynligO-appen](#). Orienteringsklubbar använder den appen för att göra orienteringsbanor. När mobilen passerar där kontrollen borde vara reagerar mobilen, vilket man gör att kontroller inte behöver placeras ut. Man skulle kunna använda den för att locka ut folk till platser de annars inte kommer till.

Utmed Soteleden i Sotenäs kommun finns en massa olika natur- och kulturvärden som skulle kunna lyftas i vår digitala vandringskarta [Vandra på Sotenäset](#) (arcgis.com). Utmaningar: Soteleden 10 mil lång. Önskemål: bidrag till audioguider, översättning

Barnfokus

Det finns idéer om naturcirkus i anslutning till vandringsled i Marks kommun (än så länge på idéstadiet). Barn skulle kunna ges möjlighet att prova på att utöva cirkus i naturen. Eventuellt även cirkusföreställningar.

Mulleskogen i Sotenäs Kommun är ett ideellt initiativ för hela familjen som kommunen stöttar. Där skulle vi kunna kommunicera mer om djur och natur.

Samverkan

Ha kontakt med andra kommuner som förvaltar samma led, ha samma ambitionsnivå och jobba åt samma håll.

Jämtland Härjedalen Turism (JHT): stora områden med mest fungerande naturvägledning i fjälldestinationerna. JHT har inte haft uppdrag att samordna regionalt men behov finns. Utmaning i Jämtland att samsas med andra näringar.

Kommunikation ute efter leden, förstås. Men också kommunikation i samverkan med andra i anslutande forum exempelvis i orienteringsförbundets "hitta ut"

forum och i samarbete med kulturen inom kommunen för skolverksamhet etc. Digital och i fysiskt format.

Ingen vill ha den sämsta delen av leden, man peppar varandra inom en led

“Vandringsleder binder ihop människor” - genom tiderna

Västkuststiftelsen och Sotenäs kommun tar gärna emot besök på sina leder, för att se hur de kan vidareutvecklas. Från CNV och andra. Bra att få input utifrån.

Länsstyrelsen i Dalarnas län står gärna som värd för en (regional) träff om leder, där man kan komma ut och titta på leder och se hur de kan utvecklas för lyfta fram värden och bygga upplevelser.

Utformning av plats för närmre kontakt med naturen

Fyra Berg-leden i Örnsköldsvik. Lona-projekt. Man har tagit fram bänkar utan bord framför för att främja utsikten. På ryggstödet finns hylla där man servera fika. Krokar för ryggsäckar. QR koder på plaketter eller infrästa på stolpe som kan kompletteras med tiden. QR-koderna leder till korta klipp om bygden. Tema på stoppen: Hälsa, nöje kunskap. Ett klipp från leden på temat nöje https://youtu.be/l6_iswl77Dg

Behov framåt

Deltagarna på webbmötet uppmanades att delge sina tankar om behov framåt. De fick skriftligen svara på följande fråga **Vad behöver ni för att bättre kunna utveckla natur- och kulturvägledning på era leder? Sedan fördes ett samtal bland alla deltagare.** Det följdes av samtal bland alla deltagare.

Anteckningar nedan är både från det som skrev ner och från det efterföljande samtalet.

Samverkan

Samverkan

Nationell samordning som t.ex. det som gjorts i Ramverket gällande svårighetsgradering mm.

Nationell samordning, som sedan trattas ned regionalt och lokalt.
Nationell och regional samordning.

En större regional samordning där experterna på kultur samverkar med experter på ledutveckling

Samverkansforum för leder som ligger längre norrut och har andra förutsättningar. I dagsläget kan vi inte alltid relatera till ledarbetet i södra Sverige.

En lärande organisation

Partners i själva arbetet - av naturvägledning kontinuerligt.

Kompetensutveckling, inspiration och verktyg

Fler inspirationstillfällen.

Kompetensutveckling

Kunskapsstöd

Verktyglåda med bra exempel.

Verktyglåda

Verktyglåda med goda exempel.

Goda exempel att inspireras av är jättebra.

Vi fick många inspirerande exempel nu idag. Vi behöver en exempelsamling på metoder, teknik, osv. Har CNV exempelsamling? Eller bör det kanske bättre ligga som exempelsamling på Nationella ramverket?

Goda exempel bör spridas till fler än de som jobbar med låglandsleder, t ex de som arbetar med fjälleder.

Naturvägledning skulle kunna integreras i Ramverket.

Svar från Naturvårdsverket under webbmötet: Naturvårdsverket vill framöver få in mer om naturvägledning i Ramverket, men det kommer göras först när det som redan finns i Ramverket har blivit mer implementerat. Så när omhändertagandet av det befintliga Ramverket har kommit längre är det mer moget för att vidareutvecklas bl a med mer om naturvägledning.

Riktlinjer, metoder för olika typer av kommunikation

Nya innovativa idéer; vi pratar ofta om att komma ifrån mobilen, men många idéer vi har involverar just mobil.

Hur kan vi lära oss från pilgrimsleder?

Vore bra med ett större helhetsgrepp gällande t.ex. skyltar utmed leden så man känner igen utmed en lång led.

Lokalbefolkning som inspireras till att berätta om sin bygd och dess natur- och kulturhistoria. Involvera dem!

Tips för fjällmiljö och miljöer som är hårt utsatta för väder och vind.

Tips från CNV om att arbeta med naturvärdar vid valda tillfällen vid entréer eller andra populära platser. Se inspiration här webinarium där Stiftelsen Skånska landskap berättade om sitt arbete med naturvärdar: www.slu.se/cnv221201.

Resurser

Ekonomiskt stöd, ekonomiskt stöd, ekonomiskt stöd, ekonomiskt stöd, ekonomiska resurser. Tid och pengar

Utlysningar som möjliggör detta.

Bättre ekonomi så att vi har råd att sätta upp skyltar - och att ta hand om dem!

Bidrag till audioguider och översättning till andra språk.

Om ledförvaltare är små ideella föreningar kan det vara svårt att applicera en del av tipsen som nämndes på webinariet. Regionalt stöd behövs för att nå ut till de som verkligen behöver det.